

Wiad. entomol.	21 (4): 197-203	Poznań 2003
----------------	-----------------	-------------

Materiały do poznania *Aleocharinae* (Coleoptera: Staphylinidae)
Beskidu Zachodniego

Contribution to the knowledge of *Aleocharinae* (Coleoptera: Staphylinidae)
of Beskid Zachodni Mts.

ANDRZEJ MELKE¹, STANISŁAW SZAFRANIEC²

¹ul. Św. Stanisława 11/5, 62-800 Kalisz

²Babiogórski Park Narodowy, Zawoja 1403, 34-223 Zawoja

ABSTRACT: The paper presents localities of 46 species of rove beetles of *Aleocharinae* (Coleoptera: Staphylinidae) in Beskid Zachodni Mts. (Southern Poland). Two species are new to the Polish fauna: *Amischa filum* (MULSANT et REY, 1870) and *Atheta strupiana* (SCHEERPELTZ, 1960). 22 species were recorded for the first time in Beskid Zachodni Mts.

KEY WORDS: Coleoptera, Staphylinidae, Aleocharinae, Amischa filum, Atheta strupiana, faunistics, Beskid Zachodni Mts., Poland.

Podrodzina *Aleocharinae* stanowi najliczniejszą w gatunki podrodzinę *Staphylinidae* (około 40%). Niniejsza praca jest efektem faunistycznych badań nad kusakowatymi Beskidu Zachodniego. Materiały pochodzą z: Beskidu Sądeckiego, Gorców, Beskidu Żywieckiego i Śląskiego.

Dziękujemy wszystkim Osobom, które przekazały nam okazy kusaków, a ich nazwiska znajdują się poniżej.

Użyliśmy następujących skrótów:

rez. – rezerwat przyrody, BgPN – Babiogórski Park Narodowy; ZBgPN – Zbiór Babiogórskiego Parku Narodowego w Zawoi; AM – Andrzej MELKE; JG – Janusz GRZYWOCZ; PSz – Paweł SZAFRANIEC; SSz – Stanisław SZAFRANIEC; SzCz – Szymon CZERWIŃSKI; TG – Tomasz GAZUREK. Gwiazd-

ka przed nazwą gatunkową oznacza pierwsze notowanie tego gatunku w Beskidzie Zachodnim. O ile okazy nie znajdują się w zbiorze A. MELKE, to na końcu informacji o gatunku podaliśmy w nawiasie miejsce przechowywania okazów. Dla wielu gatunków podajemy szczegółowe informacje dotyczące okoliczności ich znalezienia (między innymi dokładną datę).

Wykaz gatunków

Oligota flavicornis (LACORDAIRE) – BgPN: oddz.145 (CV99), 18 VIII 1999, 1ex. w owocniku grzyba na pniu świerka, leg. SSz.

Gyrophæna bihamata THOMSON – Gorczański PN: Dolina Kamienicy (DV49), 10–17 VI 1994, 2exx. na żółciaku siarkowym *Laetiporus sulphureus* (FR.) MURRILL., leg. SzCz.

Gyrophæna joyi WENDELER – Gorczański PN, Dolina Kamienicy (DV49), 10–17 VI 1994, 1ex. wysiany z hub, leg. SzCz.

* *Gyrophæna nitidula* (GYLLENHAL) – Beskid Żywiecki: rez. „Pod Rysianką” (CV79), 20 VIII 1998, 1ex. na grzybach z rodzaju twardzioszek *Marasmius* FR., leg. SSz; rez. „Śrubita” (CV57), 3 IX 1998, 1ex. pod przegrzybiałą korą buka, leg. SSz.

Agaricochara latissima (STEPHENS) – Beskid Śląski i Żywiecki: rez. „Kopce” ad Cieszyn (CA31), 24 IX 1998, 10 exx., na grzybach kapeluszowych, leg. SSz; góra Równica (CA40), 6 IX 1998, kilkanaście okazów wysianych z grzybów kapeluszowych, leg. JG; rez. „Zadni Gaj” (CA31), 24 IX 1998, 6 exx. na grzybach nadrzewnych, leg. SSz; rez. „Śrubita” (CV57), 3 IX 1998, 1ex. pod kora buka, leg. SSz; BgPN: oddz. 16a, 18 VIII 1999, 1ex. pod korą jodły *Abies alba* L., leg. SSz; Beskid Sądecki, dolina potoku Szczawniczek (DV87), 28 VIII 1997, 2exx. na grzybach z rodzaju maślanka *Hypholoma* (FR.) KUMMER, leg. AM.

Jest to niezwykle rzadko spotykany kusak, z naszego kraju wykazany jedynie z Warszawy i okolic Przemyśla (BURAKOWSKI i in. 1981). Według danych z piśmiennictwa występuje na grzybach nadrzewnych, jednak – jak widać z powyższych informacji – nie pomija również grzybów naziemnych. Wszystkie okazy złowiono późnym latem bądź jesienią. Znane nam są także okazy z Górnego Śląska (Mikołów – CA56 i Brzezine – CA05), które złowiono (leg. JG) w marcu, w locie oraz z Ojcowskiego PN, gdzie kilkanaście okazów (leg. AM), zebrano we wrześniu na hubach z rodzaju *Trametes* Fr.

Autalia longicornis SCHEERPELTZ – BgPN: oddz. 144h (CV99), 30 VII 1998, 2 exx., leg. SSz (coll. ZBgPN).

Falagria caesa (ERICHSON) [= *F. sulcata* (PAYK.)] – Babia Góra: Zawoja Barańcowa (CV99), 20 VI 1998, 1ex., ze sterty gnijących roślin, leg. AM (coll. ZBgPN); Skawica Żurkowo, 15 X 1999, 1ex., leg. PSz.

* *Falagria sulcatula* (GRAVENHORST) – Beskid Śląski: Ustroń (CA41), 2 exx. wysiane z kompostu, leg. TG.

Gnypeta carbonaria (MANNERHEIM) – Beskid Sądecki: Muszyna (DV96), 18 VII 2000, 2 exx., nad mulistym brzegiem Popradu, leg. AM.

* *Gnypeta rubrior* TOTTENHAM – Beskid Sądecki: Majdan ad Muszyna (DV96), 19 VII 2000, 1 ex., nad szlamistym brzegiem Popradu, leg. AM.

Ischnopoda umbratica (ERICHSON) – Beskid Sądecki: Majdan ad Muszyna, 19 VII 2000, 1 ex., nad szlamistym brzegiem Popradu, leg. AM.

Amischa filum (MULSANT et REY) – Zawoja Mosorne (CA90), 600 m n.p.m., 5 VI 1996, 1ex. (♀), leg. et coll. JG.

O rozmieszczeniu tego rzadkiego gatunku wiadomo bardzo mało. Z Europy Środkowej wykazano go jedynie z Austrii i Słowacji (LUCHT 1987; JELINEK 1993). Odróżnianie poszczególnych gatunków rodzaju nie jest łatwe, stąd najprawdopodobniej tak mało danych faunistycznych. Gatunek nowy dla fauny Polski.

Amischa nigrofusca (STEPHENS) [= *A. soror* KRAATZ] – Beskid Śląski: rez. „Tuł” (CA30), 11 V 1998, 1ex., leg. JG; BgPN: oddz. 16a (CV99), 8 VI 1999, 1ex., leg. SSz.

Lypoglossa [= *Megacrotona*] *lateralis* (MANNERHEIM) – BgPN: Hala Czarnego (CV99), 20 VI 1998, 1ex. w nawozie, leg. AM; oddz. 120, 12 V 1998, 3 exx. w końskich odchodach, leg. SSz.

Nehemitropia lividipennis (MANNERHEIM) [= *N. soror* (MARSH.)] – Babia Góra: Sulowa Cyrhla (CV99), 13 VII 1998, 2 exx., w stercie gnijących traw, leg. SSz (ZBgPN).

Dinaraea linearis (GRAVENHORST) – Beskid Żywiecki: rez. „Gawroniec” (CA70), 15 VI 1997, 1ex., leg. SSz et Z. CHROMIK; Beskid Śląski: Ustroń, 11 III 1999, 1ex., leg. TG.

* *Plataraea elegans* (BENICK) – BgPN: oddz. 145 (CV99), 30 VI 1999, 1ex. w pułapkę ekranową, leg. SSz.

Jest to drugie stanowisko tego gatunku w Polsce. Do tej pory wykazany z Sudetów Zachodnich oraz ogólnikowo ze Śląska skąd został opisany (BURAKOWSKI i in. 1981).

* *Atheta procera* (KRAATZ) – BgPN: oddz. 18b (CV99), 29 VI 1999, 1ex. w czerpak, leg. SSz.

Borealno-górski gatunek, którego pewne stanowiska stwierdzone były tylko w Sudetach.

* *Atheta fungivora* (THOMSON) – Babia Góra: Sulowa Cyrhla (CV99), 23 VI 1998, 1ex. w stercie gnijących roślin, leg. AM.

Jest to trzecie stanowisko w Polsce, gdyż gatunek ten znany był jedynie ze Śląska Dolnego i z okolic Przemyśla (BURAKOWSKI i in. 1981).

Atheta strupiana SCHEERPELTZ – BgPN: oddz. 16a (CV99), 14 V 1998, 900 m n.p.m., 1ex. (♀) wysiany z gnijących grzybów kapeluszowych, leg. SSz.

Gatunek ten należy do rzadkości. Do tej pory znany był jedynie z kilku stanowisk w Alpach austriackich, toteż odnalezienie go na Babiej Górze (Knieja Czatożańska) jest sporą ciekawostką. Ten fakt pozwala przypuszczać, że zamieszkuje znacznie większy areał. Nie jest więc endemitem alpejskim jak dawniej sądzono. Od podobnego – *Atheta kochi* ROUBAL, wyróżnia się wyraźnie zwężającym się ku podstawie przedpleczem i mniejszymi wymiarami ciała. Dość charakterystyczna jest też spermateka tego gatunku (LOHSE 1989), znacznie odbiegająca kształtem od spermateki innych przedstawicieli plemienia *Callicerini*. Gatunek nowy dla fauny Polski.

Atheta amicula (STEPHENS) – Babia Góra: Sulowa Cyrhla, 23 VI 1998, 2 exx. w stercie gnijących roślin, leg. AM (coll. AM, ZBgPN).

Atheta boreella BRUNDIN – Babia Góra: Sulowa Cyrhla, 13 VII 1998, 2 exx. w gnijącym sianie, leg. SSz. (coll. AM, ZBgPN).

Jest to drugie stanowisko tego gatunku w kraju. Do tej pory znany był jedynie z Wielkopolski (BURAKOWSKI i in. 1981).

* *Atheta excelsa* BERNHAUER – Babia Góra: Zubrzyca Górna, Bieńkowa Polana (CV99), 23 VI 1998, 4 exx. w przeschniętej stercie obornika, leg. AM, Markowe Rówienki i Zawoja Barańcowa (CV99), 27 VI 1998, łącznie 6 exx. w suchym nawozie końskim, leg. AM. (coll. AM, ZBgPN).

Gatunek wykazany z Polski na podstawie jednego okazu złowionego w Tatrach (BURAKOWSKI i in. 1981). Zapewne jest szerzej rozmieszczony w górach. Na podstawie powyższych obserwacji wydaje się preferować przesuszony nawóz i ekskrementy.

Atheta orbata (ERICHSON) – Beskid Śląski: rezerwat „Tuł”, 4 VIII 1997, 2 exx., leg. JG; Ustroń, 14 III 1999, 2exx., leg. TG.

Atheta subsinuata (ERICHSON) – Babia Góra: Zawoja Barańcowa, 22 VI 1998, 1 ex., w stercie gnijących roślin, leg. AM (coll. ZBgPN).

Atheta celata (ERICHSON) – Babia Góra: Zawoja Barańcowa, 22 VI i 26 VI 1998, 2 exx., w stercie gnijących roślin, leg. AM, Sulowa Cyrhla, 13 VII 1998, 2 exx., leg. SSz. (ZBgPN).

Atheta aquatica (THOMSON) – Beskid Sądecki: Andrzejówka (DV96), 24 IX 1996., 1ex. na żółciaku siarkowym *Laetiporus sulphureus*, leg. AM.

* *Atheta brunneipennis* (THOMSON) – BgPN: oddz. 144 (CV99), 27 IV 1998, 1ex. na grzybie, leg. SSz.

* *Atheta diversa* (SHARP) – Beskid Śląski: Szyndzielnia (CA51), ok. 1000 m n.p.m., (CA51), 12 V 1983, 1ex. w ściółce nad potokiem, leg. AM.

W Polsce jest to niezwykle rzadko spotykany borealno-górski gatunek. Podawany ogólnikowo z Tatr i Beskidów, ale jedynym pewnym stanowiskiem są Bieszczady, gdzie znaleziono 1 okaz (SZUJECKI 1996).

Atheta incognita (SHARP) – BgPN: oddz. 145 (CV99), 30 VI 1999, 1ex. w pułapce ekranowej, leg. SSz., oddz. 16a (CV99), 18 VIII 1999, 1ex. na borowiku – *Boletus* DILL. ex FR., leg. SSz.

Atheta marcida (ERICHSON) – Beskid Śląski: rez. „Zadni Gaj” ad Ustroń, 8 X 1998, 3 exx. na opieńce *Armillariella* KARST, leg. SSz; Beskid Sądecki: Masyw Jaworzyny Krynickiej, Bukowinki (DV97), 22 IX 1996, 26 exx. na zasłonakach *Cortinarius* FR., leg. AM.

Atheta parapicipennis BRUNDIN – BgPN: oddz. 14f (CV99), 12 VIII 1997, 1ex. w odchodach jelenia, leg. SSz, oddz. 16a (CV99), 28 VI 1998, 1 ex. na grzybach kapeluszowych, leg. AM (coll. ZBgPN), Hala Czarnego (CV99), 20 VI 1998, 1 ex. leg. AM (coll. ZBgPN); Beskid Żywiecki: rez. „Pilsko” ok. 1400 m n.p.m., (CV78), 21 VIII 1998, 1ex. w odchodach, leg. SSz, rez. „Na Policy” (DV09), 18 VII 1998, 1ex. w ekskrementach jeleniowatych, leg. SSz.

Acrotona laticollis (STEPHENS) – Beskid Śląski: Ustroń, 4 III 1999, 3 exx. wysiane ze ściółki, leg. TG (coll. TG, AG).

Acrotona muscorum (BRISOUT) – Beskid Śląski: Ustroń, 26 X 1998, 3 exx. wysiane z kompostu, leg. TG (coll. TG, AM); Babia Góra: Zawoja Barańcowa, 22–26 VI 1998, 14 exx., w stercie gnijących roślin, leg. AM (coll. ZBgPN, AM).

* *Acrotona obfuscata* (GRAVENHORST) – Beskid Śląski: Ustroń, 27 X 1998, 3 exx. wysiane z kompostu, leg. TG (coll. TG, AM); Babia Góra: Zawoja Barańcowa, 22 VI 1998, 1ex. w stercie gnijących roślin, leg. AM (ZBgPN).

* *Acrotona planipennis* (THOMSON) – Skawica Żurkowo (DA00), 8 X 1998, 1ex., leg. PSz.; Beskid Sądecki: Leluchów (DV96), 19 IX 1996, 1ex. w nąpywkach nad Popradem, leg. AM.

* *Alevonota egregia* (RYE) – Beskid Śląski: rez. „Tuł”, 4 VIII 1997, 1♂, leg. JG (coll. JG).

Z obszaru Polski gatunek ten wykazany był tylko z Jeleniej Góry na podstawie informacji z 1914 r. oraz ogólnikowo ze Śląska (BURAKOWSKI i in. 1981). Stanowisko na górze Tuł jest potwierdzeniem występowania w kraju.

- * *Alevonota rufotestacea* (KRAATZ) – Beskid Żywiecki: rez. „Oszast” (CV67), 14 VI 1997, 1ex. na przegrzybiałym pniu świerka, leg. SSz.
- * *Trichiusa immigrata* (Lohse) – Beskid Śląski: Ustroń, 4 III 1999, 3 exx. wysiane ze sterty kompostu, leg. TG (coll. TG, AM); Babia Góra: Zawoja Markowa, 14 VIII 1998, 12 exx. wysiane ze sterty gnijących roślin, leg. SSz (coll. ZBgPN, AM).
- Dopiero niedawno wykazany jako nowy dla Polski z Wielkopolski (MELKE 1996). Ten specyficzny synantrop wykazuje wyraźną tendencję do ekspansji, w warunkach dla siebie odpowiednich występuje dość licznie.
- * *Phloeopora bernhaueri* LOHSE – Beskid Żywiecki: rez. „Butorza” (CV59), 24 VIII 1998, 1ex. spod przegrzybiałej kory świerka, leg. SSz, rez. „Oszast”, 27 VIII 1998, 1ex. z hub nadrzewnych na świerku, leg. SSz.
- Tak jak gatunek poprzedni, niedawno wykazany jako nowy dla kraju, również z Wielkopolski (MELKE 1996). Dawne obserwacje wskazywałyby na preferowanie przez ten gatunek drzew liściastych, jednak – na co wskazują powyższe informacje – nie unika także drzew iglastych.
- * *Phloeopora nitidiventris* FAUVEL – Beskid Żywiecki: rez. „Butorza”, 24 VIII 1998, 3 exx. pod korą świerka, leg. SSz, rez. „Śrubita”, 3 IX 1998, 1ex. pod korą świerka, leg. SSz.
- Ten typowy saproksylobiont znany był dotychczas tylko z Bieszczadów (BURAKOWSKI i in. 1981). Jest to gatunek bardzo rzadko obserwowany, głównie pod korą drzew iglastych.
- Ocalea rivularis* MILLER – Beskid Śląski: Ustroń, 30 X i 7 XI 1998, 7 III 1999, łącznie 8 exx. wysianych ze ściółki, leg. TG (coll. TG, AM); Beskid Sądecki: Leluchów, 19 IX 1996, 2 exx. w napływkach nad Popradem, leg. AM.
- Mniusa incrassata* (MULSANT et REY) – Beskid Żywiecki: rez. „Oszast”, 14 VI 1997, 1ex. leg. SSz.
- Oxypoda vittata* MARKEL – Beskid Śląski: Ustroń, 25 III 1997 i 27 X 1998, łącznie 10 exx. wysianych z kompostu, leg. TG (coll. TG, AM), Skawica Żurkowo, 26 X 1998, 2 exx., leg. PSz; Babia Góra: Zawoja Barańcowa, 26 VI 1998, 5 exx., ze sterty gnijących roślin, leg. AM, Sulowa Cyrhla, 13 VII 1998, 1 ex. leg. SSz (coll. ZBgPN).
- * *Oxypoda carbonaria* HEER [= *O. sericea* HEER] – Babia Góra: Markowe Rówienki (CV99), 27 VI 1998, 4exx. pod lasem w końskich odchodach, leg. AM (coll. ZBgPN, AM).
- * *Oxypoda formosa* KRAATZ – BgPN: oddz. 16a, 18 VIII 1999, 1ex. na borowiku – *Boletus*, leg. SSz.

- * *Oxypoda bicolor* MULSANT et REY – Beskid Śląski: Czantoria (CA40), 2 V 1997, 3 exx., leg. JG (coll. JG, AM); Beskid Żywiecki: rez. „Na Policy”, 21 V 1998, 2 exx., pod korą świerków, leg. SSz; BgPN: oddz. 24a (CV99), 18 V 1999, 1ex., leg. SSz, oraz oddz. 23a (CV99), 19 V 1999, 1ex. pod korą stojącego świerka, leg. SSz.
- * *Aleochara villosa* MANNERHEIM – Beskid Śląski: Ustroń, 4 III 1999, 5 exx. wysianych z kompostu, leg. TG (coll. TG, AM), Skawica Żurkowo, 5 X 1997, 2 exx. na ścianie budynku, leg. PSz.

SUMMARY

The localities of 46 species *Staphylinidae* are listed from Beskid Zachodni Mts. (Southern Poland). Two species: *Amisha filum* (MULSANT et REY, 1870) and *Atheta strupiiiana* (SCHEERPELTZ, 1960) are new to the Polish fauna. 22 species found there are new to Beskid Zachodni Mts. Short comments on the distribution of 11 rare species (*Agaricochara latissima*, *Plataraea elegans*, *Atheta procera*, *Atheta fungivora*, *Atheta boreella*, *Atheta excelsa*, *Atheta diversa*, *Alevonota egregia*, *Trichiusa immigrata*, *Phloeopora bernhaueri*, *Phloeopora nitidiventris*) are provided.

PIŚMIENNICTWO

- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1981: Chrzążcze – *Coleoptera*, Kusakowate – *Staphylinidae*, część 3. Kat. Fauny Polski, Warszawa, XXIII, 8: 1-330.
- JELINEK J. 1993: Check-list of Czechoslovak Insects IV (*Coleoptera*). Folia Heyrovskyana, Supplementum 1, Praga.
- LOHSE G.A. 1987: *Staphylinidae* II (*Hypocyphitinae* und *Aleocharinae*). [W:] FREUDE H., HARDE K. W., LOHSE G. A. (red.): Die Kafer Mitteleuropas, Bd 5. Goecke Evers Verlag, Krefeld: 7-304.
- LUCHT H. W., 1987: Die Kafer Mitteleuropas – Katalog. Goecke Evers Verlag, Krefeld. 342 ss.
- MELKE A. 1996: Nowe dla fauny Polski gatunki kusakowatych (*Coleoptera*, *Staphylinidae*). Wiad. entomol., 15 (2): 81-84.
- SZUJECKI A. 1996: Kusakowate (*Coleoptera*, *Staphylinidae*) Bieszczadów Zachodnich. Fundacja Rozwój SGGW, Warszawa. 224 ss.